

Propuštene prilike i ugrožena prava:

- ▶ Austrija i Nemačka, uvođenje trećeg roda: obe vlade nisu sledile ni duh ni bukvalni smisao obavezujuće odluke najvišeg državnog suda
- ▶ Island je odložio donošenje rezolucije PACE uprkos obavezanju vladajuće skupštinske koalicije
- ▶ Danska je finansirala otpočinjanje rada na interseks pitanjima jednoj LGBT grupi umesto organizaciji Interseks Danska
- ▶ Bugarska vlada i ustavni sud proglasili su da je Istanbulska konvencija u neskladu sa bugarskim Ustavom, da je diskriminišuća jer podržava kršenje ljudskih prava svih ne-muških osoba.

Nevladine organizacije u saradnji sa državnim organima – obrazovanje o interseks osobama u školama

Island

Samičkin 78, nacionalna kvir organizacija Islanda, uključila je interseks pitanja u svoj obrazovni program od 2014. godine. Njima se bave interseks osobe, usredsređene na to da objasne šta su interseks starija primereno znanju polaznika i polaznica njihovog kursa, i deo finansiranja obezbeđuju opštine; ova organizacija je produzela ozbiljne mere kako bi se država obavezala na doniranje.

Državni plan

Luksemburg

Plan d'action national pour la promotion des droits des personnes lesbiennes, gays, bisexuelles, transgenres et intersexes (2018) najbolji je praktični primer dobrog državnog planiranja.

Deklaracija etičkog tela

Francuska

Godine 2018. francuski Državni savet (Conseil d'Etat) promenio je bioetičke zakone u dokumentu šta raditi sutra? 2.4 Interseks deca; medicinska briga o deci sa varijacijama u genitalnom razvoju. Ova revizija ozbiljno se bavila se prirodom hirurških zahvata nad interseks decom i maleletricima na osnovu „estetskih“ i psihosocijalnih očekivanja.

Zakonodavstvo

Malta

Malteški zakon o rodnom identitetu, rodnom izražavanju i polnim osobinama iz 2015. godine najbolji je primer kako se štiti telesni integritet i samoodređivanje interseks osoba.

LGBT nevladine organizacije angažuju se na polju interseks prava

Danska

Februara 2018. godine, Kopenhagenski prajd bio je jedan od domaćina druge javne konferencije OII Evrope, zajedno sa organizacijom Interseks Danska. Kao saveznička organizacija, Kopenhagenski prajd bio je i preko granica sopstvenih mogućnosti kako bi obezbedio da ova konferencija bude najveće okupljanje interseks aktivista za ljudska prava ikada održano u Evropi.

Finansiranje

Holandija

Trenutno, jedino holandske vlasti pružaju interseks organizacijama stabilno finansiranje na tri ili pet godina.

Istraživanje

Nemačka

Nemačko Ministarstvo porodice je finansiralo je – počevši od 2014. godine – nekoliko studija o životima interseks osoba i njihovih porodica, uključujući savetovanje i istraživanje položaja njihovih roditelja. Takođe je podržalo pionirsku studiju o „feminizujućim“ i „maskulinizujućim“ operacijama polnih organa interseks dece mlade od deset godina. Navedena studija predstavlja najbolji praktični primer kako se ispravno sprovodi retrospektivna statistička procena podataka o zahvatima na ljudima sa polno varijantnim osobinama.

Sudska odluka

Austrija

Austrijski Ustavni sud doneo je 2018. godine odluku o trećem rodu koja uvodi ljudska prava interseks osoba i proširuje ih na sve ljude.

Malta

Malteški zakon o rodnom identitetu, rodnom izražavanju i polnim osobinama iz 2015. godine najbolji je primer kako se štiti telesni integritet i samoodređivanje interseks osoba. Zakon

- donosi jasnu terminologiju zasnovanu na ljudskim pravima (npr. polne osobine)
- pravi razliku između stvarnih zdravstvenih potreba i zahvata koji se mogu odložiti praktikovanih zbog kulturnih očekivanja
- zabranjuje svaku polno „normalizujuću“ intervenciju spram polnih odlika deteta koja se može odložiti sve do trenutka kada je dete sposobno da samo donosi odluke i osnovano se saglasi
- dozvoljava operaciju i zdravstveni tretman u slučajevima neposredne opasnosti po život, ostajući pri tome da su zahvati motivisani društvenih očekivanja i dalje kršenje zakona
- prekršioci zakona su odgovorni i snose pravne posledice zbog toga
- dozvoljava da dovoljno zrelo dete traži tretman koji omogućava promenu polnih odlika, do čega će doći ukoliko se dete racionalno i utemeljeno saglasi sa njim
- uvodi pravo na senzibilnu, celoživotnu zdravstvenu i psihološku podršku za interseks osobe, njihove roditelje i porodicu.

Ko još? Portugal je 2018. godine usvojio sličan zakon, sa određenim problematičnim delovima, koji mogu ograničiti zaštitu interseks osoba.

¹Zakon XI uz amandmane iz Zakona XX, Zakona LXI iz 2010. i Zakona XIII iz 2018. godine. <http://justiceservices.gov.mt/DownloadDocument.aspx?app=om&item=12312&=1>

Luksemburg

*Plan d'action national pour la promotion des droits des personnes lesbiennes, gays, bisexuelles, transgenres et intersexes (2018)*¹ najbolji je praktični primer dobrog državnog planiranja.

- on donosi definicije i jezik saglasan sa važećim standardima ljudskih prava
- na sveobuhvatan način bavi se izazovima s kojima se suočavaju interseks osobe i narušavanjem njihovih ljudskih prava
- navodi aktuelne standarde ljudskih prava, uključujući rezoluciju PACE o interseks osobama iz 2017. godine, kao i preporuke Ujedinjenih nacija i drugih tela koja se bave ljudskim pravima
- prepoznaje potrebu da se neodložno podrže interseks osobe
- uvodi jasne ciljeve zasnovane na ljudskim pravima u oblasti zaštite telesne autonomije i samoodređenja, antidiskriminacije, pravnog priznanja, obaveštavanja šire javnosti
- sadrži precizne, detaljne i merljive aktivnosti za svaki pojedinačan cilj, koje pokazuju dobro razumevanje svakog koraka na putu ka obezbeđivanju pune zaštite interseks osoba u Luksemburgu.

¹https://mfamigr.gouvernement.lu/dam-assets/campagnes/personnes_intersexe/PANLGBTI-web-update.pdf

Austrija

Austrijski Ustavni sud doneo je 2018. godine odluku o trećem rodu koja uvodi ljudska prava interseks osoba i proširuje ih na sve ljude. Ova zakonska prekretnica potvrđuje:

- da se sva opšta lična prava – onako kako su ona uspostavljena ustavom – odnose na sve pojedinke i pojedince
- potvrđuje da ova prava uključuju pravo na samoodređenje sopstvenog rodnog identiteta
- potvrđuje da država ima prava da održava javni red i mir, ali da se ograničavanje legalnosti pola odnosno roda onih koji nisu ni „muškarcima“ ni „ženama“ ne slaže sa „principima proporcionalnosti“
- uvodi pravo da se ne-muški i ne-ženski identitet nalazi u svim zvaničnim dokumentima
- uvodi pravo da se ne moramo izjašnjavati oko toga jesmo li muškarcima ili ženama (npr. u upitniku)
- uvodi pravo da se rodna/polna oznaka menja ili briše u zavisnosti od samoodređenja osobe
- potvrđuje obavezu države da zaštiti opšta lična prava zakonskim „merama predostrožnosti“ koje treba da osiguraju da se ovim pravima može pristupiti uz uvažavanje samoodređenja
- potvrđuje da se sva ova prava odnose i na maloletnike
- naglašava potrebu da se osnaži zaštita od medicinskih zahvata nad interseks osobama.

Ko još? Nemački Federalni ustavni sud prvi je u Evropi 2017. godine nalazio vladi da prihvati zakonsko prepoznavanje trećeg roda.

¹VfGH 07/2018 www.ris.bka.gv.at/Dokument.why?Abfrage=VfGH&Dokumentnummer=JFT_20180615_18000077_00
²BvR 2018/18 www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/DE/2017/10/MS20171010_1BvR201818.html

Francuska

Godine 2018. francuski Državni savet (Conseil d'Etat) promenio je bioetičke zakone u dokumentu *Šta raditi sutra? 2.4 Interseks deca; medicinska briga o deci sa varijacijama u genitalnom razvoju*¹.

Ova revizija ozbiljno se bavila se prirodom hirurških zahvata nad interseks decom i maloletnicima na osnovu „estetskih“ i psihosocijalnih očekivanja. Posebno je naglašena dimenzija sakaćenja aktuelnih medicinskih zahvata motivisana navedenim razlozima.

- državni savet nalazi da uobičajeno objašnjenje boljih rezultata hirurških intervencija izvedenih u detinjstvu i manje duševne patnje kada se one obave u mladosti nije nešto što se može tvrditi bez zadržke
- navodi da isključivo zahvati koji treba da spasu život ili da uklone telesnu bol mogu biti obavljani bez lične saglasnosti
- zaključuje da ukoliko je jedini razlog medicinskog zahvata „normalizacija“ izgleda polnih organa deteta (kao bi bili „muški“ odnosno „ženski“), onda on mora sačekati sve dok osoba ne izrazi svoje želje i ne bude uključena u proces donošenja odluka kako se ne bi narušio psihosocijalni razvoj deteta.

¹Revisión de la loi bioéthique: quelles options pour demain? 2.4. Les enfants dits «intersexes» - la prise en charge médicale des enfants présentant des variations du développement génital www.ladocumentationfrancaise.fr/var/storage/rapports-publics/184000450.pdf

Nemačka

Nemačko Ministarstvo porodice je finansiralo je – počevši od 2014. godine – nekoliko studija o životima interseks osoba i njihovih porodica, uključujući savetovanje i istraživanje položaja njihovih roditelja. Takođe je podržalo pionirsku studiju o „feminizujućim“ i „maskulinizujućim“ operacijama polnih organa interseks dece mlađe od deset godina. Navedena studija predstavlja najbolji praktični primer kako se ispravno sprovodi retrospektivna statistička procena podataka o zahtevima na ljudima sa polno varijantnim osobinama.

- ona pokriva razdoblje od deset godina (od 2005. do 2014. godine), te na taj način pruža statistički ispravnu analizu promena
- služi se posebnim bolničkim statistikama (tzv. DRG), godišnjim pregledima bolnica koje su u obavezni da vode evidenciju i pruže na uvid podatke o svojim uslugama
- ove statistike, između ostalog, uključuju starost, postavljene dijagnoze i operativne zahvate
- reč je o sveobuhvatnoj studiji jer uključuje sve relevantne slučajeve u odabranom vremenskom okviru
- sproveli su je sociolozi sa dubinskim znanjem naučne statistike i „medikalizacije“ interseks osoba
- sadrži i informacije koje su pružili stručnjaci za ljudska prava interseks osoba
- na ovu studiju nadovezala se druga, koju je takođe finansiralo Ministarstvo porodice, a pokriva razdoblje od 2015. do 2016. godine, kako bi se obezbedio kontinuitet monitoringa¹

¹Ulrike Köppel: Zur Aktualität kosmetischer Operationen „uneindeutiger“ Genitalien im Kindesalter. Berlin 2016. www.gender.fu-berlin.de/de/publikationen/gender-bulletin/texte/42/koepfel-2016_zur-aktualitaet-kosmetischer-genital-operationen

²Josch Hoeres, Eugen Januschke, Ulrike Köppel: Häufigkeit normmangelschender Operationen „uneindeutiger“ Genitalien im Kindesalter. Bochum 2019 <https://omp.ulb.rub.de/index.php/RUB/catalog/view/113/99/004-4>

Holandija

Tokom 2015. i 2016. godine 1,4% finansiranja za LGBTI projekte u Evropi i Srednjoj Aziji bilo je namenjeno interseks pitanjima, ali nije u celosti dodeljeno organizacijama koje imaju interseks članove ili ih vode interseks osobe.¹

U doba kada interseks organizacije dobijaju vrlo malu finansijsku podršku od vlade, Holandija predstavlja tračak nade da se politika evropskog finansiranja može izmeniti. Trenutno, jedino holandske vlasti pružaju interseks organizacijama stabilno finansiranje na tri ili pet godina. Ministarstvo obrazovanja, kulture i nauke dalo je petogodišnju donaciju Fondaciji NNID kako bi se unapredila prava interseks osoba u Holandiji i podigla svest o problemima interseks ljudi u institucijama, kao i u široj javnosti. Ministarstvo spolnih poslova obezbedilo je trogodišnju međunarodnu donaciju za vanevropska istraživanja položaja interseks osoba. To omogućava pomenutoj fondaciji da u svojim redovima ima pet stalno zaposlenih, te da razvija domaće i međunarodne projekte.

¹Funders for LGBTIQ Issues, Global Philanthropy Project (2018): 2015/2016 Global Resources Report. Government and Philanthropy Support for Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, and Intersex Communities, p. 44 and 79. <https://gltifunders.org/researchitem/2015-2016-global-resources-report>

Nevladine organizacije u saradnji sa državnim organima – obrazovanje o interseks osobama u školama

Island

Samtökinn 78, nacionalna kvir organizacija Islanda, uključila je interseks pitanja u svoj obrazovni program od 2014. godine. Njima se bave interseks osobe, usredsređene na to da objasne šta su interseks stanja primereno znanju polaznika i polaznica njihovog kursa. I dok deo finansiranja obezbeđuju opštine, ova organizacija je preduzela ozbiljne mere kako bi se država obavezala na doniranje.

- sve obrazovne brošure zauzimaju nedvosmisleno depatologizujući stav
- prihvataju biološku raznolikost kao važan deo razumevanja celokupne skale ljudske raznolikosti
- ne mešaju trans i interseks pitanja, potvrđujući da neke interseks osobe mogu biti pripadnici i pripadnice LGBTIQAP populacije
- u ceo projekat uključeni su obrazovni radnici dobro obučeni o raznovrsnim aspektima interseks stanja
- veliki tim vršnjaka/ih edukatora stalno se obrazuje o interseks pitanjima
- vršnjacki edukatori dobijaju povratne informacije o svom radu
- postoji više planova i programa obrazovanja koji pokrivaju npr. edukaciju daka od osnovne škole pa nadalje, školsko osoblje i policiju
- u potpunosti uključuje interseks osobe tokom pravljenja svih obrazovnih materijala
- jasno je usredsređen na ljudska prava

Danska

Februara 2018. godine, Kopenhagenski prajd bio je jedan od domaćina druge javne konferencije OII Evrope, zajedno sa organizacijom Interseks Danske. Kao saveznička organizacija, Kopenhagenski prajd išao je i preko granica sopstvenih mogućnosti kako bi obezbedio da ova konferencija bude najveće okupljanje interseks aktivista za ljudska prava ikada održano u Evropi. Pored pružanja logističke podrške, obezbedili su

- obimne finansije konferenciji, pokrivajući veliki deo troškova
- takođe, nabavili su neophodna sredstva kako bi bili prisutni ljudi van Evrope – po prvi put su došli aktivisti i aktivistkinje iz Istočne Afrike
- ako je bilo teško obezbediti vize za goste i gošće iz Turske, Kopenhagenski prajd se dosledno založio da ih dobiju jer su igrali značajnu ulogu u organizovanju velike konferencije visokog nivoa u skupštini Danske, kojoj su prisustvovali predstavnici i predstavnice Danskog odbor za zdravlje, Ministarstva zdravlja i Ministarstva za rodnu jednakost
- bio je to prvi put da se o interseks pitanjima temeljno raspravljalo u parlamentu Danske.